

Az orosz nyelvi fakultáció mint a tehetséggondozás egyik lehetősége

Közismert, hogy az 1984/85-ös tanévtől kezdve a 7. osztályban bevezethetőek a fakultatív foglalkozások. Tanítványaim és szüleik részéről az orosz nyelvi fakultáció szervezésének igénye merült fel azoknak a tanulóknak a körében, akik tanulmányaikat gimnáziumban kívánják a továbbiakban folytatni, illetve korábbi eredményeik alapján részt kívánnak venni az orosz nyelvi tanulmányi versenyen. A tehetséges tanulóknak állandó ösztönzésre, cselekvési lehetőségekre és átgondolt irányításra van szükségük. Évtizedes pedagógiai tapasztalataim alapján állítom, hogy a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevétele nélkül a tehetséggondozás területén nem lehet tartós eredményeket elérni.

Valamennyi tanulónál figyelni kell az egyéni különbségekre, nem helyes uniformizált eljárásokhoz ragaszkodni, hanem a különböző pszichikai alkatú tanulóknál különböző, belső sajátosságaiknak éppen megfelelő módszert célszerű alkalmazni.

Bár a csoportbontás is elősegíti az intenzívebb munkát, ill. az egyéni bánásmód elvének mind hatékonyabb alkalmazása az orosz nyelvi órákon, de ez a munka még intenzívebbé tehető, a tehetséggondozás még eredményesebb akkor, ha az évfolyamból a legjobb tanulók kiválogatásával — feltéve, hogy a fakultáció érdeklődésüknek megfelel — történik a fakultációs csoport szervezése.

Az öröndetes érdeklődés miatt lehetőségem van arra, hogy a fakultációra csak az alapóraszámot jeles eredményt elért tanulók járjanak.

Az általam vezetett fakultáció nyíltan elismert célja (ezért programja is ehhez igazodik) az orosz nyelvi tanulmányi versenyre történő hatékony felkészítés.

Tudom, a gyerekeknél gyakran kibogozhatatlanul összefonódik a tárgyra-tantárgyra irányuló őszinte érdeklődés (a megszállottakra jellemző erőfeszítés a mások elhagyására) a pusztán kitűnni vágyásnak az indítéka. De talán nem is nagyon fontos ezt kibogoznunk. Hiszen a szándéktól függetlenül a tényleges erőfeszítések az alapjai a fejlődésnek, az önmegvalósításnak. A képességek a megfelelő tevékenységek gyakorlása során alakulnak ki. Ehhez viszont erőfeszítésre van szükség. Tartós erőfeszítés motiváció nélkül elképzelhetetlen. Közismert, hogy a tanulás-tanítás hatékonyságára milyen nagy hatással van a motivációs érzelmi szféra minősége. Az eredmény egyértelmű korrelációban van az iskolához és az egyes tantárgyakhoz való érzelmi-akarati kötődések kialakulásával. A tantárgyhoz való kötődés elválaszthatatlan a szaktanár személyétől. Hiszen nehezen ébreszthet lelkesedést a pedagógus, ha ő maga nem lelkesedik. A tudás, az iskola, a tanulás, a tantárgya iránt annál nagyobb lelkesedést a tanítványaitól egyetlen pedagógus sem várhat, mint amennyire ő lelkesedik. A nevelőhatás szempontjából egyformán fontos a tanár szakmai-módszertani tudása és emberi magatartása. Meggyőződéssel állítom, hogy a következetes igényességgel végzett szaktanári munka jó alap a megfelelő kötődés kialakításához.

Iskolánkban egész éves órateranggal dolgozunk, négyhetes ciklusokhoz igazodó órarenddel. A fakultációs órák 7. osztályban (írásom célszerű terjedelmében hivatkozásaimmal igyekszem erre az évfolyamra szorítkozni) havi 6 órát jelentenek. Három A órarendi hetet követ egy B órarendi hét, az 1—1—1—3 elosztást tartom célszerűnek, mert így havonta egyszer alkalmazhatók az ismeretszerzés szervezésének

azon formái, melyek az iskola „falain” kívülre vezetnek, melyek a közművelődési intézmények használatát jelentik.

A tanulók számára egy 40 gépelt oldal terjedelmű tankönyvpótló segédanyagot készítettem, melynek elegendő példányszámban való sokszorosításáról is sikerült gondoskodnom. Ebben az anyagban található szövegek lexikai szempontból többet nyújtanak az alaptervben előírtnál, és grammatikai anyagukban is néhány vonatkozásban túllépik az előírt nyelvtani keretet.

Egyes mondatsémák memorizálásával érthetőbbé válik a birtokviszony, a főnév, melléknév egyeztetése. Vitatkozni lehet azon, hogy metodikailag helyes-e 7. osztályban a melléknévragozás oktatása, de ezt a verseny elvárása miatt célszerűnek tartom.

Általános tapasztalat, hogy a nyári szünet regresszív módon hat a tanulók lexikai és grammatikai ismereteire; ezt a hátrányt a tanév eleji ismétlés hivatott kompenzálni. Ezért szeptember és október hónapra beszédcentrikus órákat építettem be, és ez teljes mértékben igazolta elképzeléseimet.

Az összeállítás gerincét a „város téma” feldolgozása adja. Itt előtérbe kerül a történelemmel, földrajzzal való tantárgyi koncentráció és a világnézetű nevelés. A szövegek fokozatosan nehezednek, de tapasztalataim szerint az ilyen nehézségi fok ellenére is el tudja sajátítani egy jó képességű hetedikes tanuló.

A Leningrád téma egy részének, ill. a Moszkva témának feldolgozása dr. Horváth Miklós Beszélgessünk oroszul című könyvének felhasználásával; az Ermitázs és a Nyári kert történetének feldolgozását pedig a Köllő Márta—Horváth Gáborné: Orosz nyelvkönyv II. 7. kiadás alapján oldottam meg.

A magyarországi települések ismertetését Papp Antal: Magyarország útikönyv alapján dolgoztam ki.

A településeknél (főleg városok) igyekeztem a legnagyobb, legismertebb helységeket kiválasztani.

Hangsúlyoznom kell azonban, hogy ez az összeállítás olyan tanulók számára készült, akik fokozottabban érdeklődnek az orosz nyelv iránt, és a későbbiekben esetleg idegenvezetéssel szeretnének foglalkozni. Ezért a fakultáció anyagát nem a hetedikes tanévkezdéskor kapják kézhez, hanem hatodikos bizonyítványukkal egy időben, hogy a nyári időszak alatt is tanulmányozhassák az ismeretlen szövegeket. Ilyen módon e tanulók között nemcsak minőségben jobb, hanem mennyiségben is nagyobb nyelvi anyag feldolgozására kerülhet sor.

Ezt az összeállítást a fakultációra járó tanulókon kívül néhány olyan tanítványom is használja, akik önállóan fejlesztik tovább nyelvkultúrájukat.

Nyelvtani táblázatok az összeállításban nem szerepelnek. Ennek oka, hogy az ismeretlen nyelvtani anyagot az „Orosz nyelvtan” (Gimnáziumok számára c.) tankönyvből dolgoztuk fel. Ezen az órákon nem a nyelvtani anyag sulykolása a legfőbb cél, hanem a beszédképesség fejlesztése a szövegek fordításával, mely alkalmanként otthoni feladat is lehet; a tanulók fordítástechnikai készségét kívánom így fejleszteni. Ismerjék fel bonyolultabb szövegekben a szavak szótári alakját, a birtokos szerkezeteket, a tagadást stb. Az órákon különféle beszédhelyzeteket alakítunk ki.

Pihentetés céljából pedig az idegenvezető-tolmács szerepek kiosztását szoktam alkalmazni. Így a foglalkozásokat színesebbé téve, óráról órára sikerül növelni a tanulók aktív szókincsét.

Tanmenetemben fontos helyet kap az önálló tanulói munka (pl. budapesti városnézés oroszul; szógyűjtés — Pécs; önálló tanulói beszámoló). Összeállításomban igyekeztem az egyszerűbb lexikai feladatoktól eljutni a legnehezebbhez, az önálló tanulói beszámolóhoz. Céлом az, hogy a tanulók az eddig megismert lexikai, illetve grammatikai anyag segítségével össze tudjanak állítani orosz nyelven lényegyet kiemelően egy fogalmazást bármely városról.

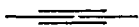
Az órákat kisebb kirándulásokkal (pl. látogatás a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában, Gellért-hegyen orosz nyelvű városnézés, illetve orosz nyelvű film megtekintése a Gorkij moziban) igyekeztem érdekesebbé tenni. Ezek az órák a világnézeti nevelés mellett a tanulók országmismereti jártasságának bővítését is szolgálják.

Természetesen használok a szólásokat és közmondásokat is. Ezek megértése a nyelvi országmismereti anyag része. Másrészt a különböző nyelvtani szerkezetek, szókapcsolatok automatizálásának is célravezető módja. Így sokkal kevésbé tekinthető „gyötrődésnek” a memorizálás, valamint olyan nyelvi fordulatok rögzíthetők, amelyeket esetleg „gondolkodva” nem is tud kikövetkeztetni a tanuló.

Az ilyen nyelvi nevelés eredményessége nagymértékben függ attól, hogy sikerül-e olyan körülményeket, situációkat teremteni, amelyek kényszerítés nélkül készítetik a tanulókat az ilyen nyelven való beszélésre. Hiszen például a kiejtés örök probléma az idegen nyelv tanulásában-tanításában. Idegen nyelven még a szabatosan, szabadon, grammatikailag hibátlanul beszélők közül is viszonylag kevesen beszélnek akcentus nélkül. Az akcentus nem akadály a kölcsönös megértésnek, sőt esetenként (például: előadóművészeknél) az ilyen akcentus különös, kedves hatást is kelthet, a siker záloga is lehet. Ez viszont nem menti fel az orosz nyelv tanárát a helyes kiejtés kimunkálásának feladata alól, sőt ezt — mármint a helyes kiejtésre való figyelmet — fontos követelménynek tekintem.

Idegen nyelvet tanulni kitartást igénylő, legalább egy kis szorgalmat feltételező, fáradságos tevékenység. Az orosz nyelv tanítása az iskolai oktatás keretei között évekig elhúzódó folyamat. Nyilván a perspektivikus motiváció, az ilyen nyelven majdan, esetleg csak évek múlva realizálható kommunikáció lehetősége nem jelent hajtóerőt a nyelvtanulási folyamat időszakában.

A szóbeliség elsőbbségét biztosítva, az írásbeliség metodikai hasznát sem felejtvé célszerű eljuttatni tanítványainkat a siker élményéhez. Alapvető jelentőségű az orosz nyelvi tanulmányok kezdeti szakaszában ez a tény, mert ekkor alakul ki a tanuló viszonya a tantárgyunkhoz. E viszony pozitív, illetve negatív volta esetleg egy évtizedet is meghaladó időtartamra (pl. a felsőfokú tanulmányok befejezéséig) forrása lehet a tanuló nyelvtani kudarcainak-sikereinek.

DR. EÖRDÖGH ENDRE

Vaskút

Egy Radnóti-sor didaktikai problémái

... „S ha néha lábambhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is virágát is tudom,
tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton.”

(Radnóti: Nem tudhatom, 1944. jan. 17. 6—7—8. sor.)

A vers az általános iskola magyar irodalmi törzsanyagának része. Mint ilyen, a tankönyvíró által adott feldolgozási módokon kívül sok, komplex elemzés megközelítésével lehetséges a mű feldolgozása. (Vö. Dobcsányi F.: Irodalom 8., Ttk Bp. 1983.)